

ב. יש צד בתוס' (שבת עה.) שיש אשם תלוי בשפחה חרופה. ואולם משמע שנקטו לעיקר שאין בה א"ת (וכ"כ הריטב"א בשם התוס'. וכ"ד הרמב"ן שם. וכן מפורש בתוספתא א, ט).

ב. חייבי חטאות ואשמות ודאיים הבאים לכפרה, שעבר עליהם יוהכ"פ – חייבים להביא אחר יוהכ"פ. (אביי דרש מואת כל פשעיהם לכל חטאתם – אינו מכפר אלא על חטאים דומיא דרוב פשעים, שאינם בני קרבן. ורב תחליפא דרש ממכל חטאתיכם לפני ה' – אינו מכפר אלא על חטאים שאין מכיר בהם אלא המקום, שלא נודעו לבני אדם. וע"ע תו"כ ויקרא ד פ"ט ופ"י). ואפילו לא נודע חטאם אלא לאחר יוהכ"פ – לא נפטרו (לכך ייתר הכתוב 'דיעה' ביחיד, בנשיא ובציבור – ללמד שאפילו נודע לאחר יוהכ"פ חייבים (כו. בערוך-לנר (יח) כתב לצדד שבאשם ודאי, אם לא נודע לו אלא לאחר יוהכ"פ – אינו מביא. וכבר תמחו על דבריו – ע' הדושים ובאורים ט, י). אבל חייבי אשמות-תלויים שעבר עליהם יוהכ"פ – נפטרו (מכל חטאתיכם לפני ה'). ואפילו ספק עבירה שבא ביוהכ"פ עצמו, אפילו עם חשיכה – פטור, שכל היום מכפר [ואולם המבעט בכפרת היום שאין יוהכ"פ מכפר עליו, חייב להביא אח"כ אשם תלוי כששב. ע' לעיל ז].

א. נסתפקו אחרונים ז"ל, כשהפריש אשם תלוי ואח"כ עבר עליו יוהכ"פ, שמא דינו כנודע לו קודם שחטיטה ואינו קרב או שמא יקריבנו.

ב. יש לעיין כשחטא ואינו יודע במה חטא, כגון בדם או בחלב – האם יוהכ"פ מכפר (שפת אמת).

דף כו

מב. א. חייבי מלקיות שעבר עליהם יום הכיפורים – מה דינם?
 ב. ספק-יולדת; ספק-מצורע, ספק-נזיר, סוטה, עגלה-ערופה – שעבר עליהם יוהכ"פ, מה דינם?
 ג. המביא אשם תלוי ואחר כך נודע לו חטאו – מה דינו?

א. חייבי מלקיות שעבר עליהם יום הכפורים – לא נפטרו מחיובם. ואעפ"י ששנינו שיוהכ"פ מכפר על 'לא תעשה' במזיד, זהו דוקא כשלא התרו ולא נתחייבו מלקות, אבל כשהתרו – לוקים.

ב. ספק-יולדת, ספק-מצורע, ספק-נזיר (כלומר נזיר שיש ספק אם נטמא), שעבר עליהם יוהכ"פ – חייבים בקרבן, שאין קרבנם בא לכפרה אלא להכשירם, הלכך לא נפטרו ביוהכ"פ.

והוא הדין לסוטה – אין יוהכ"פ פוטר, אם משום לכל חטאתם – ולא לכל טומאתם (ר' הושעיא. יש שאינם גורסים תירוץ זה – ע' באר שבע; אביר יעקב), אם משום שהבועל מכיר בו, ויוהכ"פ מכפר רק על חטא שאין מכיר בו אלא המקום (אביי), אם משום שמנחתה באה לברר עוון ולא לכפרה (רבא).

והוא הדין לעגלה ערופה הבאה בספק – אם משום שהורג מכיר (אביי), אם משום שנאמר ולא רץ לא יכפר לדם אשר שפך בה (רבא), או משום כפר לעמך... אשר פדית – גילה הכתוב שראויה לכפר על יוצאי מצרים, הגם שעברו כמה ימי כיפור (רב פפא).

ג. המביא אשם תלוי ואח"כ נודע לו חטאו – חייב להביא חטאת (או הודע אליו – מכל מקום. ובשר האשם נאכל משנה כג:). והאשם מועיל לו עד שיוודע; שאם מת בינתים – מת בלא עוון (ר' זירא), או להגן עליו מן היסורים (רבא, שהתורה חסה על גופם של ישראל – לעיל כה).

מג. חטאת העוף הבאה על ספק לידה – מה דינה כשנודע לאשה שילדה או שלא ילדה, לפני המליקה או לאחריה?

חטאת העוף הבאה על הספק, ואחר כך הוברר הספק; –
אם נודע לאשה לפני המליקה שילדה – תעשה ודאי, שממין שהיא מביאה על 'הודע' מביאה על 'לא הודע'.
נודע לה שלא ילדה – תצא לחולין או תימכר לאשה אחרת שילדה.

נודע לאחר המליקה שילדה; אם קודם להזאת הדם – מזה הדם על המזבח ומוצה, וכיפרה. לרב – מותרת באכילה כשאר חטאת העוף, ולר' יוחנן – אסורה, גזרה שמה יאמרו חטה"ע הבאה על הספק נאכלת. וכן נחלקו ברייתות בדבר.

א. רש"י כתב שאסורה בהנאה כשאר קדשים שאין להם פדיון, והרי אי אפשר להאכילה לכלבים. וכן פסק הרמב"ם (פסוה"מ ז,יא), שדינה בשריפה.

ורבנו גרשום חידש שמותרת בהנאה ע"י פדיון, שאעפ"י שאין פדיון לעוף, כאן שלא קדשה לגמרי שהרי חציה נעשה בספק, לא נתקדשה כל כך ויש לה פדיון.

ב. יש אומרים שלפי הסברה האומרת שחטאת העוף צריכה ידיעה בתחילה (ע' לעיל ז:), אם נודע לאחר המליקה שילדה – אינה מכפרת. ויש חולקים (ע' תוס' לעיל כב: שטמ"ק בשם התוס'; לקוטי הלכות).

אם לאחר המיצוי נודע שילדה – אסורה בהנאה, שעל הספק באה מתחלתה, כפרה ספקה והלכה לה.

א. נחלקו ת"ק ור"י (בתמורה לג:) בחטה"ע הבאה על הספק האם דינה בשריפה או בקבורה. והרמב"ם פסק בשריפה, וכן הדין כאן. ולפיכך אפרה מותר בהנאה כדין הנשרפין (עפ"י לקוטי הלכות לעיל כב: וע' גם בר"ח פסחים כח:).

ב. בשטמ"ק (יא) הביא מהתוס' שאם נודע לאחר מיצוי, חייבת להביא חטאת נוספת, כי לא באה מלכתחילה אלא על הספק ועתה נודע הדבר. ואולם אם אומרת מראש שהקרבן יועיל גם ללידה ודאית – מועיל, שהרי אין צורך בידיעה כבשאר חטאות.

ובתוס' לעיל (כב:) משמע שמדין תורה אם נודע לאחר מיצוי – מותרת באכילה, אלא שאסור משום גזרה שמה יאמרו חטאת העוף נאכלת, ובוה אפילו רב מודה שגזרו. ונראה מדבריהם שאינה מביאה חטאת נוספת, אלא עולה לה כשאר יולדת ודאית, ודלא כשטמ"ק (וע"ע רש"ש כאן; ברכת מרדכי ח"א א,יט; מתן קדש).

ובחזון איש (נגעים יג,ח) דן בשאלה זו, כשנודע לאחר הזאה האם היא נאכלת, והסיק מסברה שכל ספק הריהו קרב על תנאי שאם היא חייבת תהא חטאת ודאי, ולכך דין הוא שאם נודע שילדה, בין לאחר המליקה בין לאחר ההזאה – מותרת באכילה. ולא העיר מדברי התוס' והשטמ"ק. ובמקום אחר (או"כ ככד לדף כח) הביא דברי התוס' וכתב שעפ"י דבריהם נראה שאינה צריכה להביא חטאת אחרת, כאמור. [הערת הר"ד ויזר שליט"א: יש לדון גם משום הסח הדעת].

נודע לה לאחר המליקה שלא ילדה – מדין תורה מותרת בהנאה, שחולין היא [אך אסורה באכילה משום נבלה], אבל חכמים אסרוה שמה יאמרו נהנים מחטה"ע הבאה על הספק, הלכך הרי זו תיקבר.

א. לפי תנא קמא (בתמורה לד) שחטאת העוף הבאה על הספק בשרפה, גם כאן דינה בשריפה ולא בקבורה. וכדעה זו פסק הרמב"ם (עפ"י לקוטי הלכות לעיל כב:).

ב. נודע לאחר ההזאה שלא ילדה – כפרה ספיקה והלכה לה, ואינה נאכלת מן התורה, כדין שאר חטאות העוף הבאות על הספק (עפ"י חזו"א נגעים יג,ג).

מד. המפריש שתי סלעים לאשם, מה הדין במקרים דלהלן:

א. לקח בהן שני אילים לאשם.

ב. לקח בהן שני אילים לחולין.

ג. לקח אחד לאשם ואחד לחולין.

א. המפריש שתי סלעים לאשם שהוא חייב, והוויל לו הרועה את המחיר ולקח בהן שני אילים לאשם; – היה אחד מהם יפה שתי סלעים – ייקרב לאשמו. והשני – ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה, כדין מותר האשם (ואין כאן מעילה); אם מפני ששינה מקודש לקודש, וכדעת ר' יהודה (במעילה יט), אם משום שהיה מזיד בדבר ולא שוגג. שטמ"ק).

יש מי שכתב שאם לקחם בזה אחר זה, הרי האיל השני נעשה עולה, כדין מותר אשם, ואינו רועה עד שיסתאב (אמרי דב – עפ"י המשל"מ והשטמ"ק. והביא מהערול"ג שגם בזה אחר זה השני אשם).

ב. לקח בהן שני אילים לחולין; אם אחד יפה שתי סלעים והשני עשרה זוז (היינו שתי סלעים וחומשם) – היפה שתי סלעים ייקרב בתורת אשם-מעילות. והיפה עשרה זוז – הרי הוא מהוה תשלום מעילתו (2 סלעים = 8 זוז) עם החומש, ויקריבנו לאשמו הראשון שנתחייב בו.

רש"י ורמב"ם (מעילה ד, 1) כתבו שבהקדמה זו יוצא ידי חובת תשלום הקרן והחומש (וכן פרשו רש"י ותוס' במעילה ט: הברייתא שם).

ואילו בתוס' הרא"ש (בשטמ"ק טז) חלק, לפי שהחומש צריך לילך לנדבה ואינו קרב כאשם, הלכך מוכרו ולוקח בדמים איל אחד בן שתי סלעים לחיובו הראשון (והוא תשלום הקרן), ועוד שני זוזים הולכים לנדבה (וע"ע רע"ב ואחרונים).

היה גם האיל הראשון שהקריבו בתורת אשם מעילות, שזה יותר משתי סלעים – אין עולה לו תשלום החומש באיל זה, שאין החומש מתוסף לאיל האשם אלא לקרן (כן מבואר בגמרא).

היה האיל השני שזה שתי סלעים בלבד – מביאו לאשמו הראשון, והוא הקרן שגזל, ומוסיף מביתו עוד חומש לנדבה (כן נראה מהתוס' בשטמ"ק טז). ויש מי שכתב שצריך ליקח איל מן השוק בעשרה זוזים, כדי שהקרן עם החומש יבואו לקרבן (עפ"י משנה למלך מעילה ד, 1).

ג. לקח בשתי סלעים איל אחד לאשם ואחד לחולין; אם היה של אשם יפה שתי סלעים – ייקרב לאשמו הראשון שנתחייב בו. והאיל השני שלקח לחולין, אם גם הוא שוה שתיים – ייקרב בתורת אשם מעילות ויביא עמו סלע וחומשה לתשלום מעילתו (ויפלו לנדבה, שהרי הם באים על מעילתו במותר-האשם. רש"י).

אפילו היו האילים שוים יותר משתי סלעים – אין יוצא בהם ידי מעילתו, שהרי האשם האחד לא יצא לחולין מעולם והרי הוא אשמו הראשון שחוייב בו, והאשם השני שקרב כאשם מעילות, אין יוצא בו ידי תשלום מעילתו, כי חייב ליתן קרן וחומש לנדבה ולא בתורת אשם. אבל אם לקח תחילה איל לחולין, יכלול דמי הקרן והחומש עם הדמים הנשארים ויקח בהם אשם (משנה למלך מעילה ד, 1).

לקח באחת משתי הסלעים איל אחד ואינו יפה שתי סלעים – ירעה עד שיפול בו מום וימכר ויקנה מדמיו [בתוספת השלמה משלו] אשם יפה שתי סלעים, אבל הסלע השניה תיפול לנדבה, כי כשקנה איל אחד גמר בדעתו שהסלע השניה תיפול לנדבה כדין מותר האשם (עפ"י תוספתא ד משנה למלך מעילה שם).